

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“ БЛАГОЕВГРАД

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Миглена Иванова Симонска - Цацова,
Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград,
член на научно жури за присъждане на образователната и
научната степен „доктор“ по професионално направление 7.4.
Обществено здраве (Логопедия)

на тема: „Сензорни нарушения при деца със специфично
езиково нарушение“

Автор на дисертационния труд: Лилия Валентинова Янчева-Велинова,
задочен докторант към катедра „Логопедия“, Факултет „Обществено здраве,
здравни грижи и спорт“, Югозападен университет „Неофит Рилски“,
Благоевград

Научен ръководител: доц. д-р Екатерина Митова, дм

1. Общо представяне на кандидата. Образователен и научен статус

Лилия Янчева-Велинова придобива ОКС Бакалавър по „Специална педагогика“ с профил „Логопедия“ през 2002 г. и ОКС Магистър по „Специална педагогика (Логопедия)“ през 2005 г. в СУ „Св. Климент Охридски“. От 2002 г. до настоящем работи като логопед в държавни и частни структури, предоставящи логопедична помощ на деца с комуникативни нарушения, на част от които е управител. Важен атестат за професионалните ѝ качества е работата към СУ „Св. Климент Охридски“ като базов наставник на държавните стажове на студентите от специалност „Логопедия“ за периода 2007-2014 г. От 2005 г. до момента е член на Национално сдружение на логопедите в България. Участва като експерт-логопед в два проекта за диагностика и терапия на деца със специални образователни потребности. Силно впечатление прави стремежа на Лилия Велинова към усъвършенстване и натрупване на знания чрез участието ѝ в множество обучения след придобиването на бакалавърска степен. От 2005 г. до настоящия момент взема участие с доклади и постери в национални и

международни форуми, част от които са публикувани в сборници. За периода реализира 17 публикации.

2. Актуалност на дисертационния труд

Езиковите нарушения са едни от най-често срещаните в детска възраст. Въпреки че в научната литература са налице множество теории и трудове за техните етиология, патогенеза, симптоматика и терапия, те продължават да бъдат предизвикателство за учените. С развитието и на други научни области, като невролингвистиката и усъвършенстването на технологиите за невроизобразяване, някои от теориите за езиковите нарушения от миналия век са обект на нов поглед в нашето съвремие. Такава е и теорията на д-р Jean Ayres, която постулира идеята, че нарушенията в сензорната интеграция могат да доведат до широк спектър от поведенчески и обучителни затруднения, включително и в сферата на езиковото развитие.

Търсенето на взаимовръзката между сензорните нарушения и езиковите нарушения в детска възраст с цел откриване на нови механизми за успешно въздействие над децата със специфични езикови нарушения може да се определи като значимо и актуално за логопедичната теория и практика.

3. Структура и съдържание на дисертационния труд

3.1. Съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 180 страници и съдържа увод, три глави, изводи, препоръки, заключение, приноси, 3 приложения и библиография от 262 източника, от които 39 на кирилица и 223 на латиница. Онагледена е с 40 таблици, 2 диаграми и 54 графики.

3.2. Съдържание и качества на теоретичната част

Теоретичната част първоначално е насочена към разглеждането на теоретичните модели на езиковите нарушения, тяхната дефиниция, етиология, патогенеза и класифициране, като вниманието е насочено към специфичните симптоми при отделните равнища на засягане на езика. Редно е да се отбележи факта, че в озаглавената подточка „Етиология на СЕН“ се разглежда разпространението на СЕН, а не причините, които водят до нарушението. Също следва да се прецизират преводите на термините „impairment” и “daley” на стр. 13. Препоръчително е да се представят съвременните версии на ICF-CY, МКБ и DSM.

В следващата част от теоретичния обзор докторантката обстойно разглежда класическите и съвременните теории за сензорната интеграция и сензорната обработка чрез различните възприятия, и тяхното въздействие над езика в норма и патология. Тя демонстрира умения за анализиране,

интерпретиране и обобщаване на литературни източници, чрез които достига до извода, че сензорната интеграция е ключов фактор за езиковото развитие на децата от предучилищна възраст. Това дава основание за разработването на методологията на научното изследване на дисертационния труд .

3.3. Съдържание и качества на експерименталната процедура

Структурата на изследването съдържа цел, задачи, хипотези, контингент, етапи и методи за обработка на данните на научното изследване. Задачите са подчинени на основната цел на изследването, разпределени в 2 етапа за тяхното постигане. Заложени са две основни хипотези чрез които се търси взаимодействие между СЕН и сензорната интеграция.

Контингентът на научното изследване е представен нагледно и коректно. Впечатляващ е броят на обследваните деца в първия етап – 2649 деца от 18 детски градини. Контингентът от 90 изследвани лица във втория етап на изследването отговаря на изискванията за обективност на статистическата обработка на данните. Методите за статистическа обработка и анализ на данните от изследването са подбрани правилно с оглед доказване на заложените хипотези.

Дизайнът на изследването е подчинен на концепцията и целта на изследването. Включва Протокол за невропсихологично изследване в детска възраст на Райчев и кол. (1985) и адаптиран на български език тест-въпросник за сензорно интегративната функция на децата със специфично езиково нарушение „Сензорния профил“ на Winie Dunn (1997). Препоръчително е инструментариумът да се опише подробно и/или да се представи в приложение.

Въпросът ми към докторантката в тази част е насочен към логопедичната диагноза на изследваните деца:

- *По какви критерии са определя диагнозата СЕН?*
- *Децата с какви подформи на СЕН са?*

3.4. Съдържание и качества на представянето на резултатите и техния анализ

Резултатите от научното изследване са онагледени в поредица от таблици и графики. Представени са статистически данни за множество корелации с оглед доказване на заложената хипотеза. Безспорно тази част е представена много обстойно и в нея докторант Лилия Янчева-Велинова демонстрира високи научни умения за интерпретиране на получените данни, както и за боравене с методите за статистическа оценка. Високо оценявам факта, че при анализа на всички получени корелации, докторантката сравнява собственото си проучване с достиженията в научната литература. Към

анализа на всяка една от зависимостите тя търси отговор както за причините за получените взаимодействия, така и за тяхното влияние над бъдещото развитие на децата със СЕН. Обективните данни от факторния анализ на изследването позволяват на докторантката да стигне до заключението, че едни от специфичните области на затруднение при децата със СЕН са сензорно търсене, емоционална реактивност, орална и сензорна чувствителност, разсеяност и моторно/перцептивни проблеми. Заинтригувана от получените данни бих желала да задам следния въпрос: *Налице ли е връзка между типа СЕН спрямо специфичните области на затруднение, посочени в изследването?*

Друг високостойностен елемент от трета глава е прилагането на квадрантния анализ, чрез който вниманието се насочва към поведенческия модел на децата със СЕН по отношение на сензорната обработка. Получените резултати дават основание да се насочи вниманието към особеностите на сензорното търсене и сензорната чувствителност при тази категория деца. Високо оценявам твърдението, базирано на получените данни относно подчертаването на важността на комплексната оценка на сензорната обработка при деца със СЕН, че ефективната терапия трябва да бъде фокусирана не само върху езиковите аспекти, но и да включва стратегии за подобряване на сензорната интеграция и регулация и да се базира на мултидисциплинарен подход при диагностиката и терапията.

Богатите емпирични данни позволяват на авторката да направи съществени за теорията и практиката изводи и да даде обосновани препоръки, насочени към необходимостта от разработване на методика за целенасочени интервенции, фокусирани едновременно върху сензорните и езиковите аспекти на СЕН в екип от специалисти в подходяща ергономична и социална среда.

В заключение на анализа на трета глава, бих посочила като приносен елемент адаптирането на „Сензорния профил“ на Winie Dunn (1997), чието въвеждане може да обогати логопедичната практика. Приемам посочените от докторант Велинова приноси относно пионерството за всеобхватно разглеждане на сензорните нарушения при деца със специфично езиково нарушение; обособяването на маркери за сензорно развитие при деца със СЕН; приложимостта на резултатите в практиката на мултидисциплинарните екипи за работа с деца със СЕН и разработването на медико-географски анализ на нарушението.

4. Автореферат

Авторефератът отразява коректно и точно съдържанието на дисертационния труд, като акцентът е над получените от научното изследване резултати. Представени са 5 на брой научни публикации в

специализирани издания, което напълно покрива минималните наукометрични показатели за придобиване на ОНС „Доктор“ в област 7. Здравеопазване и спорт.

Заключение

Дисертационният труд на тема „Сензорни нарушения при деца със специфично езиково нарушение“ представя актуално научно изследване. Докторантката демонстрира задълбочени познания по научната проблематика и необходимите научно-изследователски умения. Налице са необходимите публикации. Дисертационният труд и предоставените документи отговарят на основните технически и нормативни изисквания за придобиване на ОНС „Доктор“ съобразно ЗРАСРБ, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и на ВПРАС на ЮЗУ „Неофит Рилски“. В заключение категорично препоръчвам на уважаемото Специализирано научно жури да присъди научната и образователна степен „Доктор“ на Лилия Валентинова Янчева-Велинова в професионално направление 7.4. Обществено здраве (логопедия).

Дата: 11.11.2024 г.

Член на журито:
(Подпис)

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ ·НЕОФИТ РИЛСКИ· БЛАГОЕВГРАД

STATEMENT

by Assoc. Prof. Miglena Simonska-Tsatsova, PhD,
South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad,
member of a scientific jury for awarding the educational and
scientific degree "doctor" in a professional area 7.4. Public Health
(Logopedics)

Dissertation title: „Sensory disorders in children with specific language impairment“

Author: Liliya Valentinova Yancheva-Velinova, part-time PhD student at department of Logopedics, faculty of Public health, health care and sport, South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad

Scientific supervisor: Assoc. Prof. Ekaterina Mitova, PhD, md

1. General biographical presentation of candidate (education and qualifications, professional experience, etc.)

Liliya Yancheva-Velinova acquired her Bachelor's degree in Special Pedagogics with a major in Logopedics in 2002 and her Master's degree in Special Pedagogics (Logopedics) in 2005 at Sofia University "St. Kliment Ohridski". Since 2002 she has been working as a speech therapist in public and private structures providing speech therapy assistance to children with communication disorders, some of which she is the manager. An important testimonial of her professional qualities is the work at Sofia University "St. Kliment Ohridski". She is also a very valuable asset for her work as a basic mentor of the state internships of the students of the specialty "Logopedics" for the period 2007-2014. Since 2005 she has been a member of the National Association of Logopedics in Bulgaria. She has participated as an expert speech therapist in two projects for assessment and treatment of children with special educational needs. Liliya Velinova's aspiration to improve and accumulate knowledge through her

participation in numerous trainings after obtaining her Bachelor's degree is highly impressive. Since 2005 she has participated with papers and posters at national and international forums, some of which have been published in proceedings. During this period, she realized 17 publications.

2. Actuality of the dissertation work

Language disorders are one of the most common in childhood. Although there are many theories and papers in the scientific literature on their etiology, pathogenesis, symptomatology and therapy, they continue to be a challenge for researchers. With the development of other scientific fields such as neurolinguistics and the improvement of neuroimaging technologies, some of the theories of language disorders from the past century are being revised in our modern times. Such is the theory of Dr. Jean Ayres, who postulated the idea that disorders in sensory integration can lead to a wide range of behavioral and learning difficulties, including in the area of language development.

The search for the interrelationship between sensory disorders and language disorders during the childhood in order to discover new mechanisms for successfully influencing children with specific language disorders can be described as significant and relevant to the speech therapy theory and practice.

3. Structure and content of the dissertation work

3.1. Content of the dissertation

The dissertation consists of 180 pages and contains an introduction, three chapters, conclusions, recommendations, conclusion, contributions, 3 appendixes and a bibliography of 262 sources, 39 in Cyrillic and 223 in Latin. It is illustrated with 40 tables, 2 diagrams and 54 graphs.

3.2. Content and qualities of the theoretical part

The theoretical part initially focuses on the theoretical models of language disorders, their definition, etiology, pathogenesis and classification, with attention to the specific symptoms at different levels of language impairment. It is worth noting the fact that the sub-head "Etiology of SEN" addresses the prevalence of SEN rather than the causes that lead to the disorder. Also, the translations of the terms "impairment" and "daley" on page 13 should be clarified. It is recommended that the current versions of ICF-CY, ICD and DSM have to be presented.

In the next part of the theoretical review, the PhD student thoroughly discusses classical and contemporary theories of sensory integration and sensory processing through different perceptual modalities, and their impact on language in norm and pathology. She demonstrates her skills in analyzing, interpreting and summarizing

the literature to conclude that sensory integration is a key factor in the language development of pre-school children. This provides the basis for the development of the research methodology of the dissertation.

3.3. Content and qualities of the experimental procedure

The structure of the study contains the aim, objectives, hypotheses, contingent, stages and methods of data processing of the research. The tasks are subordinated to the main objective of the study, divided into 2 stages to achieve them. Two main hypotheses are set, through which the interaction between SES and sensory integration is sought.

The contingent of the research is presented visually and correctly. The number of children surveyed in the first stage is impressive - 2649 children from 18 kindergartens. The contingent of 90 examined persons in the second stage of the research meets the requirements for objectivity of statistical data processing. The methods of statistical processing and analysis of the survey data were properly selected in order to prove the hypotheses.

The study design is subordinate to the concept and purpose of the study. It includes the Protocol for Neuropsychological Examination in Childhood by Raichev et al. (1985) and a test-questionnaire adapted in Bulgarian for the sensory integrative function of children with specific language disorder "Sensory Profile" by Winie Dunn (1997). It is recommended that the instrument have to be described in detail and/or presented in an appendix.

My questions to the doctoral student in this section is focused on the speech therapy diagnosis of the children studied:

1. By what criteria is stated the diagnosis of SEN determined?
2. What subforms of SEN do the children have?

3.4. Content and qualities of the presentation of the results and their analysis

The results of the research are illustrated in a series of tables and graphs. Statistical data for multiple correlations are presented to prove the hypothesis. Undoubtedly, this part is presented very thoroughly and in it doctoral student Lilia Yancheva-Velinova demonstrates high scientific skills in interpreting the obtained data as well as in handling the methods of statistical evaluation. I highly appreciate the fact that in the analysis of all correlations obtained, the PhD student compares her own research with the achievements in the scientific literature. Towards the analysis of each of the correlations, she seeks to answer both the reasons for the interactions obtained and their influence over the future development of children with SEN. The objective data from the factor analysis of

the study allowed the PhD student to conclude that some of the specific areas of difficulty for children with SEN are sensory seeking, emotional reactivity, oral and sensory sensitivity, distractibility and motor/perceptual problems. Intrigued by the data, I would like to ask the following question: *Is there a relationship between the type of SEN versus the specific areas of difficulty identified in the study?*

Another high-value element of Chapter Three is the application of quadrant analysis, which draws attention to the behavioral pattern of children with SEN in terms of sensory processing. The results provide a rationale for focusing attention on features of sensory seeking and sensory sensitivity in this category of children. I appreciate the assertion, based on the data obtained regarding the emphasis on the importance of a comprehensive assessment of sensory processing in children with SEN, that effective therapy should not only focus on language aspects, but also include strategies to improve sensory integration and regulation and be based on a multidisciplinary approach to diagnosis and therapy.

The rich empirical data allow the author to draw significant conclusions for theory and practice, and to provide well-founded recommendations addressing the need to develop a methodology for targeted interventions focusing on both sensory and language aspects of SEN within a team of professionals in an appropriate ergonomic and social environment.

In concluding the analysis of Chapter 3, I would point to the adaptation of Winie Dunn's (1997) Sensory Profile as a contributory element whose introduction can enrich speech therapy practice. I accept the contributions outlined by Dr. Velinova regarding the pioneering of a comprehensive consideration of sensory impairment in children with specific language impairment, the delineation of markers of sensory development in children with SEN, the applicability of the findings to the practice of multidisciplinary teams working with children with SEN, and the development of a medico-geographical analysis of the disorder.

4. Dissertation abstract

The abstract correctly and accurately reflects the content of the dissertation, with the emphasis on the results obtained from the research. Five scientific publications in specialized journals are presented, which fully meets the minimum scientific metrics for obtaining the PhD in professional field 7. Health Care and Sport.

Conclusion

The dissertation on „Sensory disorders in children with specific language impairment“ presents an up-to-date scientific study. The doctoral candidate

demonstrates a thorough knowledge of the scientific issues and the necessary scientific research skills. The required publications are available. The dissertation work and the submitted documents meet the basic technical and regulatory requirements for the acquisition of the educational and scientific degree „Doctor" in accordance with the Law on the Development of the Academic Staff of the Republic of Bulgaria and Regulations for its implementation, and the Internal regulations for development of the academic staff of South-West University "Neofit Rilski". I recommend to the respected Specialized Scientific Jury to award the scientific and educational degree "Doctor" Lilia Valentinova Yancheva-Velinova in the professional field 7.4. Public Health (Logopedics).

11 November 2024

Author of statement:

(Assoc. Prof. Miglena Simonska-Tsatsova, PhD)